

Maria Hasselqvists brudkrona

Brudkronan jag ska berätta om finns i en by i Bergs kommun i Jämtland. Den är privatägd och har funnits i släkten som äger den i många generationer. Den lånas ut vid bröllop, i första hand inom släkten.

Hur har denna brudkrona hamnat i en liten by i Bergs kommun? Hur gammal är den? Var kommer den ifrån?

Det finns en mycket intressant sägen om brudkronan. Hur kommer det sig att en gammal sägen om en brudkrona fortfarande lever vidare i våra dagar? Jag ska också försöka besvara frågan om sägnen är sann eller inte.

Jag börjar historien om brudkronan med att berätta sägnen.

Kort sammanfattning av sägnen, som den berättas muntligt idag:

Trumslagare Krok, f. 1700 från Mo i Berg var beordrad till Söderhamn för att bevaka kusten då ryssarna härjade och brände efter stränderna under det stora nordiska kriget. Där träffade han sin blivande hustru **Maria Clasdotter Hasselqvist**, som vistades hos släktingar i Söderhamn, sedan hon flytt från Ryssland med ett fartyg. När det blev lugnare tider följde hon med sin man hem till Berg och bosatte sig där. Maria var dotter till **kejsarinnan Katarina I av Ryssland** i hennes första äktenskap innan hon gifte sig med tsaren Peter den store. Fadern till Maria hette Bengt Clas Hasselqvist.

Modern **Cristina Catarina Tavast Tavastehus** och fadern regementskvartermästare (en sådan person ansvarade för att läger ordnades i fält, att lägergatorna ordnades mm) **Bengt Clas Hasselqvist** var bosatta i Åbo. Fadern dödades i Narva 1710. Dottern skickades till släktingar i Söderhamn. Modern (Katarina I) sägs senare ha skickat ut spejare för att få tillbaka sin dotter till Ryssland, men dottern Maria ville inte återvända, eftersom hennes far dödats.

Maria hade med sig en brudkrona när hon kom till Berg. Hon sägs ha burit den på armen i ett knyte. På gamla dar var Maria boende hos sin dotter Anna i en by i Berg. Maria hade bestämt att brudkronan skulle gå vidare i släkten till dem som heter Anna.

Brudkronan finns fortfarande kvar i Berg och har gått i arv till de som heter Anna i många

generationer och ska fortsätta att **gå i arv till nästa i släkten som heter Anna.**

Berättelsen finns nedtecknad i följande artiklar/skrifter:

Gommor i Kroks av Anton Thapper, Jämtlands tidning, 1928.

I denna tidningsartikel berättas att soldaten Anders Krook bodde på ett torpställe i Hoverberg. En dag kom det en främmande kvinna till gästgivaregården i byn. Ryktet gick att en tysk kvinna, som flytt från kriget, hade kommit till byn och att hon var av fint folk. Hon förstod nästan ingen svenska. Hon hade vandrat från Tyskland. Hon var mörk, spenslig och ovanligt vacker och hade små vita, mjuka händer. Hon hade med sig endast ett knyte, som hon bar under armen. Hennes kläder var slitna, men av finaste tyg. I knytet fanns granna saker. Hon sade att hon hette Anna. Efter ett år gifte sig Anders Krook och den främmande kvinnan. Bruden hade då på sig en glittrande krona. Efter ett års äktenskap föddes en pojke Klas. Artikeln berättar vidare att Anna var född och uppfostrad i ett förnämt tyskt hem. Hennes far var greve. Hennes far, mor, syskon och fästman dog i kriget, deras gods brändes och förstördes. Det skulle bevaras som en släkthemlighet att bruden var grevinna och den hemligheten har bevarats fram till denna artikel.

Kommentar: Noteras bör att i denna historia kommer kvinnan från Tyskland och heter Anna. Trumslagare Krooks hustru hette Maria Klasdotter Hasselqvist. Hon hette inte Anna i förnamn. Namnuppgiften Maria finns bla i husförhörslängder och i barnens födelseuppgifter i kyrkböckerna i Berg. I artikeln står ingenting om att paret träffades i Söderhamn när Krook var där och försvarade Sverige. Enligt födelseböckerna i Berg heter det äldsta barnet Kerstin, f. 1728. Barn nr två heter Klas, f. 1732. I artikeln står att Klas är första barnet.

Ling, Matts: Släkter och gårdar i Bergs socken, Östersund, Fornvårdaren II:5, 1930

I Trumslagarkvarteret i Bergbyn 4 bodde Anders Olofsson Krook, f. 1700, trumslagare. Gården fick namnet Krokstakten efter honom, gift med Maria Clasdotter Hasselqvist, f. 1707, synes ha haft släkt i Söderhamn. Skall enligt sägnen ha kommit till Berg som flykting från Ryssland samt varit av hög börd.

Kommentar: Noteras bör att endast två år efter föregående artikel har kvinnans namn ändrats från Anna till Maria och även landet hon kommer från ändrats. Nu är det Ryssland. Bland barnen som räknas upp finns inte äldsta dottern Kerstin med. Författaren har sju namngivna barn med.

Ketil Skäggeson stamfar i Sveriges äldsta bondgård av Brodjaga, Dagens Nyheter, 1943.

Intervju med Anders Olofsson. Stammor till släkten var en adelsdam som hette Anna Klasdotter, som kom som flykting från Östersjöprovinserna. Hon flydde till Sverige sedan hon bevittnat att hennes far och fästman blivit nedstuckna i kriget. Hon kom över Sundsvall och hit till Bergs socken. Hon tog tjänst i en gästgivaregård och gifte sig med trumslagare Krook. Min fars farmor hette Maria Klasdotter och var dotter till Klas Andersson, en son till trumslagaren, berättar den intervjuade.

Kommentar: Noteras bör att i denna artikel heter kvinnan Anna igen och är adlig, med efternamnet Klasdotter och kommer från Östersjöprovinserna, ingenting om att paret träffades i Söderhamn.

Dalänger, Ingmar: artikel Årsboken Bergvind ; 1959

En artikel om bröllopsleder. Där finns foto på ägarinnan Anna Sundkvist 1959 med den legendomspunna kronan, en familjeklenod som under århundraden bevittnat bröllop.

Olofsson, Martin: Hoverbergsgubben berättar, 1961

Trumslagare Krook från Mo var gift med Maria Clasdotter Hasselqvist, som lär ha kommit till Berg som flykting. Hon sades vara av hög börd, hennes mor var Catarina Tavast Tavastehus i

Finland och hennes far var regementskvartermästare B. Clas Hasselqvist vid Åbo Läns infanteriregemente. Fadern dödades i Narva 1710. De hade en dotter Maria f. 1707. Hon hade släktingar som tog hand om henne i Åbo. Kom till släktingar i Söderhamn. Träffade där trumslagare Krook. Hon följde med honom till Berg, gifte sig och fick elva barn.

Kommentar: I denna artikel kommer uppgifter om hennes mor och far: Gifte sig modern Catarina med Peter den store sedan och blev sedan Katarina I?

Nilsson, Albert: Jämtländska livsöden, 1977.

Anna Sundkvist berättar att hon fått brudkronan av sin farmor, som fått den av sin farfar. Det var ”gommor i Kroks” som på sin vandring från Söderhamn upp till Berg förde med sig kronan i ett knyte, som hon bar på armen. Trumslagare Krook från Mo tjänade som trumslagare under Stenhammaren nr 4. Han kommenderades till Söderhamn och blev där bekant med Maria Clasdotter Hasselqvist, som senare fick namnet ”gommor i Kroks”. Maria kom till världen år 1707 som dotter till borgaren Clas Hasselqvist och dennes hustru Gloria Ambjörnsdotter. Det berättas att en kvinnlig flykting fört med sig brudkronan från Polen eller Ryssland. Det var en flyende brud med kronan på sig som flydde under vigselakten och hon kom med den till Berg i ett knyte. I artikeln står att brudkronan inte finns nämnd i någon bouppteckning. Här nämns också att kronan ska gå i arv till dem som heter Anna i slakten.

Kommentar: Noteras bör att här kommer namnet Anna (som ska ärva) tillbaka och att det finns uppgifter om hennes föräldrar i Söderhamn.

Iwan Jonsson: Artikel i Oppbygda: Gårdar och händelser, 2000.

Denna artikel bygger på Martin Olofssons artikel ovan. Författarens kommentar på slutet är att han inte tror på att Maria Klasdotters mor ska ha varit gift med Peter den store och sedan blivit kejsarinnan Katarina I.

Vilka håller sägnen levande?

Sägnen om brudkronan hålls levande av efterlevande släktingar till den som tog med sig brudkronan till Berg, men även av andra Bergsbor. Alla tycker det är en ”häftig” historia och många hoppas att den är sann. ”Det som är nedskrivet och det som berättas är väl sant!” är den allmänna åsikten.

Fakta från kyrkböckerna i Bergs socken:

Familjen Krook flyttade till Berg senast 1728. Äldsta barnet är fött i Berg 1728. Familjen finns i Bergs husförhörslängder från 1729. Maria Clasdotter dog 15 januari 1787 i en ålder av 86 år (enligt dödboken). Det skulle betyda att hon var född 1701. Hennes man Anders Krok dog 12 juli 1779 (enligt dödboken).

Barnen, elva stycken, är födda 1728-1750 och heter i åldersordning: Kerstin, Klas, Gloria, Maria, Märeta, Sigrid, Anders, Helena, Helena, Olof och Johanna. Uppgifterna finns i födelseböckerna i Berg.

Kommentar: Noteras bör att ingen av barnen heter Anna, som kan ärva brudkronan enligt sägnen.

Vad är sant och inte sant i sägnen om brudkronan?

Katarina I av Ryssland kan hon ha varit mor till Maria Clasdotter Hasselqvist?

Om Katarina I av Ryssland var svenska, vilka var då hennes föräldrar? Diskussion har pågått under många år om detta. Flera släkter i Sverige gör anspråk på att vara släkt med Katarina. Några släkter förnekar släktskap med henne fast man redovisar att släktband kan finnas. Man vill helt enkelt inte acceptera en släktskap, som man skäms för.

I nästan alla teorier om Katarinas ursprung är svensk släktskap inblandad, Katarina ska själv officiellt ha erkänt att hon var av svensk börd.

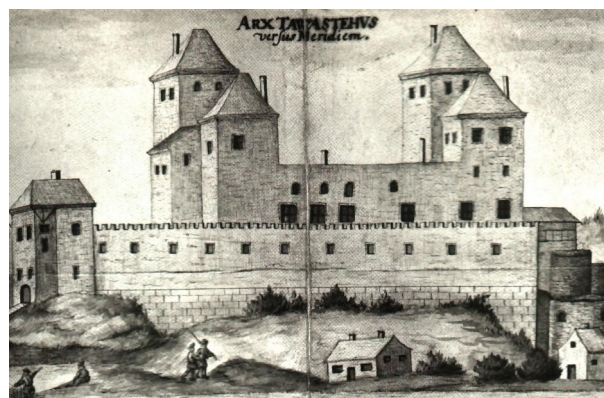
Det här var under Karl XII:s tid. Sverige var en stormakt som ägde både Finland sedan länge

och områdena runt Finska viken och söderut vid Östersjön. Självklart var det en del ”riktiga” svenskar som bodde i de områdena, men även finnarna räknades som svenskar. Det bodde en hel del svensk adel i Finland, Ingermanland och Livland.

Vilka släktband till Katarina I är de rätta? Här kommer de fyra viktigaste teorierna.

1. **Cristina Catarina Tawast Tavastehus** gift med regementskvartermästare **Bengt Clas Hasselkvist**. Katarina I är då bördig från Tavastehus i Finland. Svensk-finsk adel. Katarinas föräldrar är Arvid Johan Tawast och Anna Maria Lilliesköld. Catarina är grevinna.

Tavastehus

2. Katarina kommer från **släkten Rabe** och var född i Toarp utanför Borås 1682. Enligt denna teori ska hennes föräldrar vara regementskvartermästare Johan Rabe och Elisabeth Movitz från Riga. När fadern dog flyttade Elisabeth tillbaka till Livland med sina båda barn Catarina och Sven Reinhold. Släkten håller hårt fast vid denna teori och flera personer framlägger trovärdiga bevis och dokument att Katarina tillhör släkten Rabe. I Svensk slätkalender 1917 dementeras denna släktskap.
3. Katarina var dotter till en **litauiskbördig** man som hette Samuel Skovronskij och hette **Marfa**. Hon ska ha bytt namn till Katarina när hon övergick till den ortodoxa tron. Professor Evgenij Anisimov i Sankt Petersburg hävdar denna teori. Att hon skulle vara svenska kommer ifrån att hon först ska ha varit gift med en svensk trumpetare som hette Johan Kruse innan hon gifte sig med tsar Peter.
4. **Svenska släkten d'Albedyhll** är också utpekad som den släkt Katarina härstammar från, men de avsäger sig ev. släktskap.
5. Det finns ytterligare några teorier som jag inte redogör för här.

Intressant är att notera är en **nedtecknad berättelse från 1722** i frågan. Den är intressant för den är nedskrivet i samtiden.

Karl XII:s häfdatecknare **Nordberg** meddelar en berättelse som han hört av en ryss under hans vistelse i Stockholm 1722, att tsaren efter Nystadska fredsslutet året förut på skämt frågat sin gemål huru hon föreställde sig att det nu skulle gå med henne, då han enligt fredsfördraget förbundit sig att återlämna alla svenska fångar och som äfven hon tillhörde detta tal kunde han icke längre behålla henne hos sig. Härvid ska kejsarinnan hafva kysst honom på handen och svarat att hon voro hans undersåte och måste lyda alla hans bud, men att det näppeligen kunde falla honom in att skicka henne tillbaka då hon hade lust att stanna qvar. Då skall tsaren hafva sagt ”Jag skall utlemna alla de öfriga, men hvad dig beträffar vill jag tillse om det är möjligt att uppgöra en öfverenskommelse med svenska kungen.”

Till vänster:

Katarina I år 1717. Oljemålning av Nattier. Finns på Erimitaget i St Petersburg.

Hur träffade Katarina tsar Peter?

Katarina hamnade i furst Mensjikovs palats i Moskva och träffade där tsar Peter och han gjorde Katarina till sin älskarinna. Peter hade redan 1698 gjort sig fri från sitt första äktenskap genom att förpassa sin hustru till ett kloster där hon blev nunnan Jelena.

Peter och Katarina gifte sig officiellt 1712 och de fick tolv barn tillsammans. Ingen av sönerna nådde dock vuxen ålder. Peter hade också tre söner med sin första hustru, endast en av dessa, Aleksej blev vuxen. Tsar Peter grundlade staden Sankt Petersburg. I Sankt Petersburg hade de också ett sommarpalats med 14 rum och de bodde i varsin våning. Katarina hade praktfulla salar med venetianska speglar och magnifika gobelänger.

Residenset Petershov i Sankt Petersburg

Hurudan var Katarina?

Hon sägs ha varit en bildskön kvinna. Känt är hennes handfasta och orädda uppträdande, hennes bondförstånd och stora tolerans. Hon tålde stora mängder vin och sprit och kunde hålla igång med festandet dygnet runt. Hon var svag för lyx och flärd. Hon ska ha haft mjuka svarta ögon och tjockt blont hår som hon färgade svart.

När tsar Peter dog så överlämnades kronan till Katarina att regera med ”alla sin avlidne gemåls principer”. Katarina hade stöd från gardessoldater och folket. Rysslands verkliga styresman blev dock furst Alexander Mensjikov, som var president i Hemliga höga rådet och Katarina blev i mycket hans marionett.

Katarina klagade emellanåt över hjärtbesvär. När hon låg på sitt yttersta pressade Mensjikov henne att erkänna den 11-åriga Peter Aleksejevitj (Peter den stores barnbarn) som den officielle arvingen. Den unge Peter skulle också bortförlovas med Mensjikovs dotter Maria. Katarinas döttrar med tsar Peter, Anna och Elisabeth, skulle få ingå i riksrådet som skulle styra Ryssland tills Peter blev vuxen. Peter den stores och Katarina I:s dotter Elisabeth blev senare kejsarinnan Elisabeth av Ryssland (1741-1761).

Kyrkböcker

Finns den någon Katarina i finska födelseböcker och andra kyrkböcker som stämmer med någon av teorierna ovan?

I socknen Hiitola i Karelen i nuvarande Ryssland finns följande:

Hiitola – vihityt= vigda

- Haetaan vuodet 1700 - 1710

Kuul.	Vihitty	Kylä	Talo	Mies=make	Vaimo=hustru	Kylä	Talo
	14.2.1707			Leutn:H: Bengdt Hasselqvist	Fru Christina Catharina Thawast		

Bodde i Hiitola, Viipuri, Finland.

Hiitola – kastetut= döpta

- Haetaan vuodet - 1710

Syntynyt	Kastettu	Kylä	Talo	Isä =far	Äiti=mor	Lapsi=barn
27.2.1705	28.2.1705	Hannokala		And: Portanus	Christ: Catrina Tawast	Mar: Christina

Christina Catrina Tawast och Bengt Hasselqvist gifte sig 1707. Noteras att hon hade en dotter, som hette Maria Christina före giftermålet. Hennes första man hette Anders Portanus. Några andra barn har jag inte hittat i födelseböckerna. Om paret Hasselqvist hade en gemensam dotter som också hette Maria borde hon vara född mellan 1707 och 1710 eftersom mannen dog i Narva i december 1710. Bengt Hasselqvist kan också ha adopterat hustruns barn Maria. Om Maria var född 1705 till 1710, så var hon väldigt liten 1710, för liten för att skickas ensam med båt till Söderhamn. En uppgift finns att Maria först togs omhand av släktingar i Åbo innan hon kom till Söderhamn, när svenskarna kapitulerade för ryssen. Enligt dödboken i Berg ska hon vara född 1701. I flera kyrkböcker i Berg står det att hon är av hög börd. I flera av husförhörslängderna i Berg står det att Maria är född 1707. Maria ovan är född 1705. Släkten Tawast finns i adelskalendern och även släkten Porthanus är av hög börd. Catharina Tawast var grevinna.

I Genos 1931 och 1932 står att Christina Catharina Tawast dog i Stora Tuna 1717, gift 1:a gången med Anders Porthan och 2:a gången med Bengt Hasselqvist, död 1710. Hon finns emellertid inte noterad i någon dödbok i Stora Tuna 1717 eller åren runt omkring.

Bengt Hasselqvist var adjutant vid Åbo läns infanteriregemente, fänrik 1702, löjtnant 1703, löjtnant vid ordinarie regementet 1709, regementskvartermästare 1710, död 1710. Gift med Christina Catharina Tawast död 1717 i Stora Tuna, enda dotter Maria Christina. (Lewenhaupt: Karl II:s officerare, 1921).

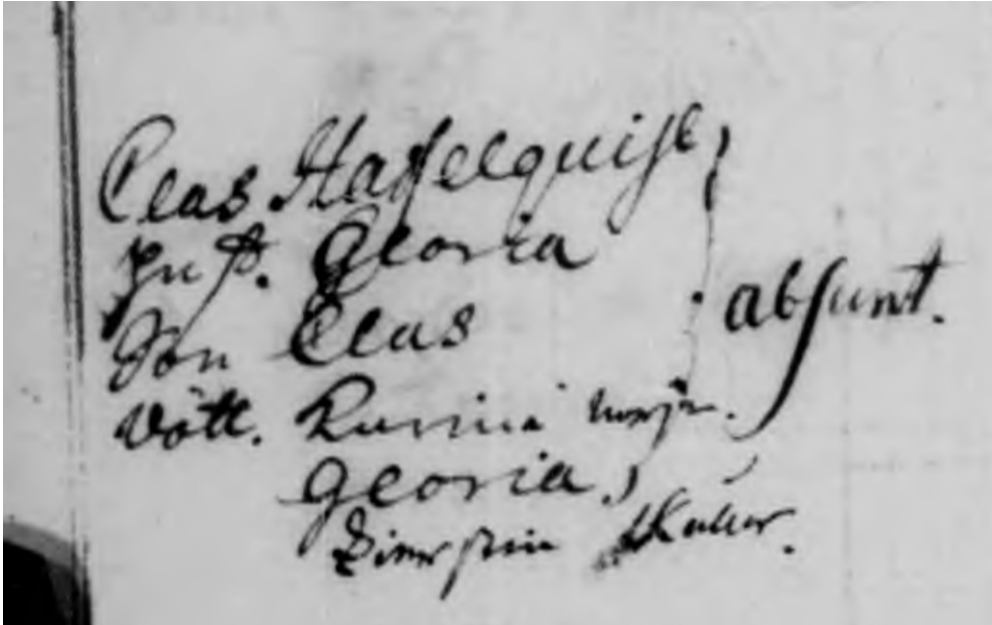
Maria Hasselqvists ursprung.

Hade Christina Catharina Tawast två döttrar Maria med två olika fäder? Den flicka som föddes 1705 hade Anders Portanus som fader enligt födelseboken.

Var Maria Klasdotter Hasselqvist i Berg dotter till Catharina Tawast?

Om Maria kom till Söderhamn som ung, så måste det ha varit till Clas Hasselqvist. Han är den ende Hasselqvist som finns i Söderhamn vid den tiden. I husförhörslängderna för Söderhamn (ca1710-1741) finns 1733 Clas Hasselqvist, f. 1678 med hustru Gloria, gifta 1706, sonen Clas, dottern Christina f. 1702, dottern Gloria, dottern Kerstin. Familjen Hasselqvist finns noterade i Söderhamn från ca 1710 och framåt. Enligt dödboken i Berg så ska Maria vara född 1701. Paret Hasselqvist i Söderhamn gifte sig 1706. I familjen finns det ett barn Christina, f. 1702, alltså före giftermålet 1706. Övriga barn i Söderhamn har jag inga födelseår på. Om inte Maria var deras eget gemensamma barn, så kan Maria vara ett brorsbarn från Finland som de tog hand om. Clas och Bengt Hasselqvist kan ha varit bröder.

1710 i Söderhamn finns föräldrarna Clas och Gloria Hasselqvist med tillsammans med två barn Clas och Gloria. Om Maria bott hos dem 1710 borde hon ha varit med. Hon kanske kom från Finland efter 1710 och det är därför hon inte finns med i husförhörslängden 1710. Vore hon ett biologiskt barn borde hon ha varit med.

Husförhörslängd Söderhamn 1733

I en del husförhörslängder i Berg står det att Maria var född 1707 och då kan hon t.o.m vara legitim dotter till paret i Söderhamn, men hon borde då ha varit med i kyrkboken 1710. I dödboken i Berg står det att hon var född 1701. Albert Nilsson skriver i Jämtländska livsöden att Maria f. 1707, är dotter till borgaren Clas Hasselqvist och hustru Gloria Ambjörnsdotter i Söderhamn. Ingen födelsebok för Söderhamn finns före 1721.

Om man ser på den sk bundna namngivningen för att namnge sina barn så finns "morföräldrarnas" namn Clas och Gloria i Söderhamn med bland Marias och Anders barn. Farföräldrarnas namn Kerstin och Olof finns också med. Den bundna namngivningen innebär att de två äldsta sönerna ärvde farfaderns och morfaderns namn, yngre söner fick namn efter andra släktingar. De två äldsta döttrarna ärvde mormoderns och farmoderns namn och övriga döttrar fick namn efter andra släktingar. Mycket talar för att Marias barn fått namn efter Clas Hasselqvist och hustrun Gloria, men inte helt enligt vedertagen ordning i namngivningstraditionen. Äldste sonen borde ha hetat Olof och näste son Clas, men det kan ju vara så att det funnits ett litet barn Olof först, som dött som spädbarn. Barnen borde ha hetat Bengt och Katarina efter "morföräldrarna" i Finland om Maria härstammat därifrån. Namnen Bengt och Katarina finns inte med bland Marias barn. Maria heter Clasdatter Hasselqvist och hennes far måste då ha hetat Clas.

Det kan ju också vara så att Maria kan ha glömt sitt ursprung, speciellt om hon kom till Söderhamn som väldigt liten och ser sina fosterföräldrar (farbror och faster?) som sina riktiga föräldrar och hon har därför givit barnen namn efter dessa.

Söderhamn:

Anders Krook var bland de soldater som var i Söderhamn under ryssarnas härjningar där. Lars Halenius (kyrkoherde i Söderala 1695-1722) skriver: Från 1719 om sommaren ödelade ryssen med sitt härjande och brännande på södra orterna vid sjökanten många städer och byar nästa år brände samma fiende 3 mil ifrån Gefle allt intill Umeå stad uti Westerbotten hela sjökanten med dess bruk, städer och byar blefvo ödelagde och uppbrända, undantages kyrkorna.

Söderhamn fick en obehaglig påhälsning av ryssarna den 21 maj 1721. Redan dagen förut hade 60 ryska galejor varit synliga i skärgården och man gjorde förberedelse att utrymma staden. Förödelsen blev lika fruktansvärd som vid 1675 års brand. Alla stadens publike documenter och skrifter äro i branden omkomne skrev borgmästaren Arnell den 31 maj 1721 till landshövdingen. Detta är antagligen orsaken till att det inte finns kyrkböcker utom några

få räkenskapsböcker från tiden före 1721 kvar. Om den ryska härjningen i Söderhamn finns det skrivet i Söderhamns historia, tryckt 1919.

Kan man bestämma hur gammal kronan är?

Martin Olofsson i Hoverberg tog med sig brudkronan till Nordiska museet 1952. De har fotografier av brudkronan från två tillfällen när den visats upp där.

1952 skrev de följande kommentar till fotografiet: Diameter upptill 15,6 cm och diameter nertill 8,2 cm. Av förgylld metall, Stämplars saknas, Enl. uppgift av ägaren skall kronan tillhört Maria Clasdotter f. 1707 d. 1787, gift med trumslagaren Anders Krook, Bergsbyn 4. Hon skulle ha kommit flyende från Finland till Härnösand. Hon hade då kronan med sig. Hon var förut gift Hasselqvist. I Härnösand sammanträffade hon med trumslagaren.

1964 skrev de följande kommentar till fotografiet: Förgyllt mässing, silver H 8 cm D nedre 8,5 cm, mellan ståndarna 15,5 cm. Löv och beslag av silver. Den visades vid det tillfället upp på Nordiska museet av Anna Lindholm, som lånat kronan för sin dotters räkning, då dottern gifte sig i Amerika.

Inga dokument om brudkronan, förutom fotografierna med kommentarer har hittats igen på Nordiska museet. Inga uppgifter om datering har hittats igen av dem.

Senare (1996) har brudkronan visats upp hos L Edelstam i Stockholm. Hans uttalande lyder: En brudkrona av förgyllt silver, gjuten runt kröningen, gjutna ej förgyllda ornament, försedd med 30 hängen av silverplåt, varav några förgyllda. Från 1700-talets mitt, möjligen från Polen. Inga stämplars.

Det sägs i sägnen att brudkronan ska gå i arv till kvinnor som heter Anna.

Brudkronan sägs inte finns i någon bouppteckning i släkten. Vilket kan vara underligt eftersom traditionen och sägnen säger att en av ägarna (Anna) farmors (Anna) farmors (Anna) farfar och farmor (Anna) har ägt den.

Jag har gått igenom en del av släktens bouppteckningar från 1700-talet och framåt. I Maria Clasdotters bouppteckning finns en gammal kista med lås, men inget om innehållet i kistan. I trumslagaren Anders Krooks arvskafe finns tillgodo 1 skrin med lås, men inget om innehållet i skrinet. Jag har inte hittat brudkronan i någon av de bouppteckningar jag gått igenom.

En trolig orsak till att brudkronan inte finns med i bouppteckningarna är att man ger bort den till den kommande Anna innan man dör. Därför fördelas den inte vid något arv. Brudkronan har nyligen getts till den Anna som nu är ägare till den.

I Hoverbergsgubben berättar står det att Maria Clasdotter på gamla dar bodde hos sin dotter Anna. Hon hade ingen dotter som hette Anna, men väl en dotterdotter som hette Anna, som nuvarande ägaren Anna härstammar från.

Vilket land/område kan brudkronan komma från?

Hur kommer det sig att en så fin och dyrbar brudkrona befinner sig i privat ägo i en liten by i Jämtland?

Kommer den från Ryssland/Finland/Ingermanland/Karelen som sägnen säger, eller från Tyskland/Polen, eller är den från Sverige? Hur ser brudkronor ut från de olika länderna?

I boken Brudkronor i Linköpings stift redogör författaren Barbro Hopstadius för olika typer av brudkronor och deras utbredning: Boken innehåller även en sammanställning av brudkronor i Norden 1500-1800.

Åtminstone sedan 1500-talets första hälft har en krona av ädelmetall varit en viktig beståndsdel i brudens klädsel i Sverige. Även i övriga nordiska länder och på kontinenten (Tyskland) har metallbrudkronor förekommit i äldre tid. Brudkronor har använts av alla samhällsklasser i **Sverige**. Materialet i brudkronorna i Sverige före 1900 är i allmänhet förgyllt silver med eller utan glasstenar, men förgyllt mässing förekommer också i Dalarna

och Jämtland. I Sverige har brudkronorna en kyrklig förankring och har oftast ägts av församlingarna.

I **Finland** har brudkronor av metall förekommit i de västliga delarna av landet fram till 1800-talets slut. Vid Gustav Vasas konfiskering av silver 1558 i Finland omtalas 14 brudkronor. Fram till 1700-talets början användes brudkronor av förgyllt silver, därefter uppträder istället enklare material som mässing och pinsbach. Antalet brudkronor i Finland är obetydligt jämfört med Sverige. Kyrkorna ägde sällan brudkronorna. Kyrkorna var för fattiga. I Finland har de i stället ägts av ståndspersoner (Tavastehus?) och professionella brudkläderskor.

I **Tyskland** användes brudkronan under 1600-talet av stadens borgare och bönder på den intilliggande landsbygden. Däremot inte av fattiga och adeln. Den var förbehållen jungfrur och missbruk bestraffades. Efter 1600-talet mitt upphörde anknytningen till kyrkan. Materialet på 1600-talet var förgyllt silver. Under 1600- och 1700-talet tillverkades i flera omgångar nya brudkronor, men de flesta av dessa var gjorda av smycken och guldtråd.

Ursprung och datering av brudkronan.

Brudkronor av den här typen är vanligen tillverkade från slutet av 1500-talet till 1700-talets mitt.

Edelstam daterar 1996 kronan till 1700-talets mitt och att den möjligen kommer från Polen (finns skriftligt uttalande)

Nordiska museets uttalande om kronans ålder finns endast i muntlig tradition och i en berättelse nedskriven av Martin Olofsson. Det var Martin Olofsson som visade upp brudkronan på Nordiska museet för datering. Inga papper har hittats varken på NM eller hos släkten som äger kronan. NM ska ha sagt att den är från 1700 och har östligt ursprung.

Om Maria Clasdotter Hasselqvist hade med sig brudkronan till Berg, så bör den ha kommit dit före 1728. Om den använts någon eller några generationer innan vid bröllop, så borde den ha tillverkats senast i slutet av 1600-talet. Catharina Tawast och Bengt Claes Hasselqvist i Finland gifte sig 1707 och Clas Hasselquist och Gloria Ambjörnsdotter i Söderhamn gifte sig 1706. Kanske även deras föräldrar har använt brudkronan.

En av Maria Clasdotters Hasselqvists barnbarn Anna gjorde en resa till Stockholm och hon kan ha kommit över brudkronan där. Hon gick till fots till Stockholm för att söka läkarhjälp åt ett barn. Av kungens livmedikus lärde hon sig att göra en smorning, som sedan blev en bra huskur som kallas Krans-Ingrid-smorningen efter Annas dotter Ingrid Krantz f. 1821. Barnbarnet Anna ska enligt sägnen ha ägt brudkronan. Dateringen för hennes ägande bör då vara tidigast i slutet av 1700-talet.

Slutsatser utifrån min efterforskning.

Att Anders Krook var gift med Maria Clasdotter Hasselqvist är sant utifrån kyrkböckerna. Hon hette inte Anna. Att familjen kom till Berg senast 1728 är också sant eftersom äldsta barnet är fött i Berg 1728.

Att Katarina Tawast hade en dotter som var född 1705 och hette Maria finns helt klart i kyrkböckerna. Att Katarina Tawast 1707 gifte sig med Bengt Hasselqvist är också bevisat.

Om föräldrarna i Söderhamn är hennes riktiga föräldrar eller fosterföräldrar (faster och farbror?) kan inte bevisas. Det finns inga handlingar om styrker vilka som är Marias föräldrar. Det troliga är i alla fall att Maria själv betraktade sig som dotter till borgaren Clas Hasselqvist och hustrun Gloria i Söderhamn om man ser på namngivningsseden. Maria ska ha varit av hög börd.

Om släkten Hasselqvist kom från Finland kan brudkronan ha tillverkats i området runt Tavastehus som ”moderns?” släkt kom ifrån.

Min slutsats är att brudkronan mycket väl kan ha kommit till Berg med Maria Clasdotter Hasselqvist ca 1728. Den bör då ha tillverkats senast runt sekelskiftet 1700 om hennes föräldrar använt den när de gifte sig. Den kan vara äldre om även generationen innan använt

brudkronan när de gifte sig. Det är tveksamt om en borgare haft råd med en sådan fin brudkrona, troligare är väl att den på något sätt kan ha kommit från adeln i Finland till Söderhamn.

Brudkronan kan också ha kommit till Berg med Marias barnbarn Anna Clasdotter som på något sätt fått tag på den vid sin resa till Stockholm. Om detta stämmer så finns det inte någon sägen, som den runt Maria Hasselkvist och Anders Krook, att bygga historien på.

Att Marias mor ska ha varit Katarina I av Ryssland håller jag för otroligt. Katarina I:s härkomst har diskuterats av historiker i många år. En rysk historiker Anisimov säger i boken Tsar Peter och Kung Karl att han tror på teorin om Marfa från Litauen. Man kan säkert finna nya dokument nu när de ryska arkiven har öppnats för forskare. Intressant är dock nedteckningen från 1722 som talar om Katarina I:s svenska börd. Hennes blonda hår kan också visa på svenskt ursprung. Att Katarina I varit svenska är därför mycket troligt.

Kerstin Ellert
Näcksta 276
830 23 Hackås

Referenslitteratur:

- Aminoff, Berndt:** Bidrag till ätten Tawasts n:r 64 genealogi. Artikel i tidskriften Genos ; 1931
- Dalänger, Ingmar:** Så tar jag dig till brud i vår... Artikel i Bergvind ; 1959
- Breitholtz, Gustaf:** Ytterligare bidrag till ätten Tawasts n:r 64 genealogi. Artikel i tidskriften Genos ; 1932
- Carpelan, Tor:** Ättartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna ätterna, Helsingfors 1954-1966
- Dahlberg, Erik:** Svecia antiqua et hodierna, Stockholm, 1970
- Elgenstjierna, Gustaf:** Den introducerade svenska adelns ättartavlor, band VIII, Stockholm, 1934
- Elgklou, Lars:** Tsarernas Ryssland, Höganäs, 1992
- Grot, J.:** Om kejsarinnan Katarina I:s härkomst, Artikel i Historiskt bibliotek ; 1880
- Hazelius-Berg, Gunnel:** Brud och brudgum i deras högtidsskrud. Artikel i Fataburen ; 1969
- Heiwe, Birgitta:** Brudkronor i Sörmland. Artikel i Sörmlandsbygden ; 2001
- Hovstadius, Barbro:** Brudkronor i Linköpings stift, Stockholm, Nordiska museet, 1975
- Jensen, Alfred:** Söderhamns historia bd 1, Stockholm, 1919
- Lewenhaupt, Adam:** Karl II:s officerare, Stockholm, 1921
- Ling, Matts:** Släkter och gårdar i Bergs socken, Östersund, Fornvårdaren II:5, 1930
- Massie, Robert K.:** Peter den store, Stockholm, 1986
- Moscow, Henry:** Ryssland under tsarerna, Malmö, 1964
- Nedström, G.B.:** Om kejsarinnan Cahtarina I:s af Rysslands härkomst, Malmö, 1856 (avhandling)
- Nilsson, Albert (Hackås-Nisse):** Jämtländska livsöden, Sundsvall, 1977.
- Nordberg, Jöran Andersson:** Konung Carl den XII:tes historia, [Del 2], Konung Carl XII. Historia, senare delen, ifrån slutet af juni månad år 1709, til hans may:ts död och begrafning. Stockholm, tryckt hos Peter Jöransson Nyström, 1740.
- Olofsson, Mats:** Hoverbergsgubben berättar, del 1, Östersund, 1991
- Oppbygda:** Gårdar och händelser, Oppbygda, 2000
- Otterbjörk, Roland:** Svenska förnamn, Solna, 1994
- Pavlenko, H. I.:** Ekatarina I, Moskva, 2004
- Ramsay, Jully:** Frälsesläkter i Finland intill stora ofreden, Helsingfors, 1909-1916
- Svenska slätkalendern ; 1917**
- Tawastehus slott,** Helsingfors, 1981
- Troyat, Henri:** Peter den store, Stockholm, 2001
- Tsar Peter och kung Karl,** Stockholm, 1998

Tidningsartiklar:

- Gommor i Kroks** av Anton Thapper, Jämtlands tidning, 21 jan 1928
- Ketil Skäggeson stamfar i Sveriges äldsta bondgård** av Brodjaga, Dagens Nyheter, 20 maj 1943
- Var Katarina I av Ryssland svenska?** av Charlotta Sjöstedt, Populär historia nr 3 1996

Arkivmaterial:

- Brev från Steph. Hellstadius** till släkten Rabe 1727, vidimerat av S.G. Vilskman. Brevet finns avskrivet i Nedströms avhandling 1856. I vilket arkiv brevet finns i är obekant.
- Kinström, Lars:** Släktutredning om Katarina I av Ryssland, 1758 (Åhs härads tingsrätts arkiv)
- Kyrkböcker** i Berg, Stora Tuna och Söderhamn
- Kyrkböcker** i Hiitola i Karelen